

АНОТАЦІЯ

Юречко Олександра Володимирівна. Функціональні особливості темпоральних конструкцій сучасної німецької мови в промові часу перемін (Zeitenwende-Rede) бундесканцлера Німеччини Олафа Шольца: семантика – прагматика – контекстуальність. Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Івано-Франківськ, 2025.

У дипломній роботі досліджуються функціональні особливості темпоральних конструкцій сучасної німецької мови на прикладі темпоральних конструкцій в «Промові часу перемін» (Zeitenwende-Rede) бундесканцлера Німеччини Олафа Шольца. Основна увага приділяється взаємозв'язку семантики, прагматики та контекстуального використання темпоральних конструкцій. Проаналізовано, які значення мають часові конструкції в промові, відображаючи логіку подій, акцентуючи зміни в політичній та соціальній сферах і формуючи їх сприйняття аудиторією. Висвітлено роль граматичних та лексичних засобів у конструюванні вираження часу та його вплив на ефективність комунікації. Результати показують, що темпоральні конструкції в промові бундесканцлера виконують не лише інформативну, а й стратегічно-комунікативну функцію, підкреслюючи актуальність змін і мотивуючи аудиторію до усвідомлення нових політичних реалій.

Ключові слова: темпоральні конструкції, семантика, прагматика, контекстуальність, промова, одночасність, передування, слідування, дистанціювання, політичний дискурс.

ZUSAMMENFASSUNG

In der vorliegenden Diplomarbeit werden die funktionalen Besonderheiten der Temporalkonstruktionen des modernen Deutschen am Beispiel der Zeitenwende-Rede des deutschen Bundeskanzlers Olaf Scholz untersucht. Der Schwerpunkt liegt auf dem der Untersuchung des Zusammenhangs von Semantik, Pragmatik und kontextualisierter Verwendung temporaler Konstruktionen. Es wird analysiert, mit welchen Bedeutungen temporale Konstruktionen in der Rede verwendet werden, indem sie die Logik der Ereignisse widerspiegeln, Veränderungen im politischen und sozialen Bereich betonen und deren Wahrnehmung durch das Publikum beeinflussen. Die Rolle grammatischer und lexikalischer Mittel bei der Zeitdarstellung und deren Einfluss auf die Effektivität der Kommunikation wird hervorgehoben. Die Ergebnisse zeigen, dass temporale Konstruktionen in der Rede des Bundeskanzlers nicht nur eine informative, sondern auch eine strategisch-kommunikative Funktion erfüllen, indem sie die Aktualität von Veränderungen betonen und die Zuhörer bzw. die Leser dazu motivieren, sich der neuen politischen Realitäten bewusst zu werden.

Schlagwörter: temporale Konstruktion, Semantik, Pragmatik, Kontextualität, Rede, Gleichzeitigkeit, Vorzeitigkeit, Nachzeitigkeit, Distanzierung, politischer Diskurs

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I ЗАГАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1 Семантика темпоральних конструкцій як один з основних аспектів аналізу	9
1.2 Прагматика темпоральних конструкцій як окрема функціональна особливість	17
1.3 Контекстуальність як важливий аспект аналізу темпоральних конструкцій	30
РОЗДІЛ II АНАЛІЗ ТЕМПОРАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ	
2.1 Темпоральні конструкції із темпоральною інтерпретацією «Vorzeitigkeit»: Präteritum Perfekt, Präteritum, Präsens Perfekt	
2.1.1 Семантика	36
2.1.2 Прагматика	41
2.1.3 Контекстуальність	45
2.2 Темпоральні конструкції із темпоральною інтерпретацією «Gleichzeitigkeit»: Präsens	
2.2.1 Семантика	49
2.2.2 Прагматика	
51 2.2.3 Контекстуальність	53
2.3 Темпоральні конструкції із темпоральною інтерпретацією «Nachzeitigkeit»: Futur Perfekt, Futur	
2.3.1 Семантика	56
2.3.2 Прагматика	57
2.3.3 Контекстуальність	60

РОЗДІЛ III АНАЛІЗ ТЕМПОРАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ В ПРОМОВІ ЧАСУ ПЕРЕМІН БУНДЕСКАНЦЛЕРА ОЛАФА ШОЛЬЦА

3.1 Загальні положення аналізу темпоральних конструкцій з темпоральною інтерпретацією « <i>Vorzeitigkeit</i> »	63
3.1.1 Конструкції з темпоральною інтерпретацією « <i>Vorzeitigkeit relativ zur Sprechzeit</i> »	63
3.1.2 Конструкції з темпоральною інтерпретацією « <i>Vorzeitigkeit relativ zur Matrixzeit</i> »	69
3.2. Аналіз темпоральних конструкцій з темпоральною інтерпретацією « <i>Gleichzeitigkeit</i> »	69
3.2.1 Конструкції з темпоральною інтерпретацією « <i>Gleichzeitigkeit relativ zur Sprechzeit</i> »	70
3.2.2 Конструкції з темпоральною інтерпретацією « <i>Gleichzeitigkeit relativ zur Matrixzeit</i> »	76
3.3 Аналіз темпоральних конструкцій з темпоральною інтерпретацією « <i>Nachzeitigkeit</i> »	79
3.3.1 Темпоральні конструкцій з темпоральною інтерпретацією « <i>Nachzeitigkeit relativ Sprechzeit</i> »	79
3.3.2 Темпоральні конструкцій з темпоральною інтерпретацією « <i>Nachzeitigkeit relativ Matrixzeit</i> »	82
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	94

ВСТУП

Актуальність дослідження. Мовна картина світу, що віддзеркалює культурно-історичні, соціально-політичні та когнітивні особливості суспільства, знаходить своє яскраве вираження також в темпоральних конструкціях. В сучасній німецькій мові ці конструкції виступають не лише засобом хронології подій, а й інструментом для комунікативного впливу, зокрема в політичному дискурсі. Оскільки темпоральність слугує одним із головних концептів організації наративу, її вивчення в межах суспільно важливих промов набуває особливого значення. Однією з таких промов є *Zeitenwende-Rede* — виступ бундесканцлера Німеччини Олафа Шольца в Бундестазі 27 лютого 2022 року, у відповідь на повномасштабну військову агресію Росії проти України. У цій промові канцлер фіксує «поворот епох» (нім. *Zeitenwende*) як нову історичну координату, що докорінно змінює безпекову політику Німеччини та Європи.

Темпоральні конструкції в політичному дискурсі не є нейтральними або суто описовими — вони виконують складні функції: структурують простір подій, вказують на причиново-наслідкові зв'язки, підсилюють прагматичне значення, створюють ефект терміновості або історичної значущості, формують певні орієнтири адресата. Семантика, прагматика і контекстуальна інтерпретація темпоральних конструкцій мають вирішальне значення для розуміння політичного дискурсу.

В умовах геополітичної нестабільності та інформаційної поляризації аналіз функціонування темпоральних засобів – зокрема темпоральних конструкцій – у політичному дискурсі дозволяє не лише глибше зрозуміти мовну стратегію впливу, а й виявити ідеологічну рамку, в межах якої формуються інтерпретації минулого, теперішнього та майбутнього. Це особливо актуально для німецькомовної лінгвістики, де вивчення темпоральності виходить за межі граматики і перетинається з прагматикою, дискурс-аналізом, соціолінгвістикою та критичним аналізом дискурсу.

Об'єкт дослідження: темпоральні конструкції в промові *Zeitenwende-Rede* Олафа Шольца.

Предмет дослідження: семантичні, прагматичні та контекстуальні особливості в промові *Zeitenwende-Rede* Олафа Шольца.

Мета дослідження — проаналізувати семантичні, прагматичні та контекстуальні характеристики темпоральних конструкцій у промові канцлера Німеччини Олафа Шольца *Zeitenwende-Rede* як інструменту формування публічного наративу в умовах суспільних трансформацій.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання:

- Розкрити семантику темпоральних конструкцій як один з основних аспектів аналізу;
- Дослідити прагматику темпоральних конструкцій як окрему функціональну особливість;
- Описати контекстуальність як важливий аспект аналізу темпоральних конструкцій
- Дослідити темпоральні конструкції із темпоральною інтерпретацією «Vorzeitigkeit»: Präteritum Perfekt (Plusquamperfekt), Präteritum, Präsens Perfekt (Perfekt);
- Обґрунтувати темпоральні конструкції із темпоральною інтерпретацією «Gleichzeitigkeit»: Präsens ;
- Описати темпоральні конструкції із темпоральною інтерпретацією «Nachzeitigkeit»: Futur Perfekt, Futur I;
- Провести аналіз темпоральних конструкцій з темпоральною інтерпретацією «Vorzeitigkeit relativ zur Sprechzeit»
- Проаналізувати конструкції з темпоральною інтерпретацією «Vorzeitigkeit relativ zur Matrixzeit».

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплекс методів: структурно-семантичний аналіз для ідентифікації типів темпоральних конструкцій; прагматичний аналіз — для виявлення комунікативної функції цих конструкцій; контекстуальний аналіз — для дослідження ролі темпоральних конструкцій у формуванні політичного дискурсу; дискурс-аналіз — для виявлення дискурсних контекстів. Окрім того, використано елементи якісного контент-аналізу та логіко-семантичного моделювання.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані у викладанні німецької мови як іноземної, особливо в аспекті лінгвістичної інтерпретації автентичних політичних текстів. Дослідження також буде корисним для фахівців з політичної комунікації, перекладачів, журналістів і аналітиків, які працюють з німецькомовними інформаційними джерелами.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні розуміння функціональних аспектів темпоральних конструкцій у межах сучасного політичного дискурсу, а також у внеску в подальшу розробку семантико-прагматичних моделей аналізу мови публічної комунікації.

Структура дослідження: Робота складається з вступу, трьох розділів, які поділені на підрозділи, висновків, списку використаних джерел у кількості 51 найменування та додатку, який містить повний текст «Промови часу перемін» бундесканцлера Олафа Шольца. Загальний обсяг роботи становить 82 сторінки машинописного тексту, не включаючи список використаних джерел та додаток.

Апробація дослідження: Магістерська робота була апробована на X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC)» в жовтні 2025 року та на Звітній науково-практичній конференції здобувачів та аспірантів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в квітні 2025 року, де презентація результатів дослідження була відзначена грамотою як найкраща презентація.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного в роботі аналізу семантики, прагматики та контекстуальності темпоральних конструкцій в політичному дискурсі на основі «Промови часу перемін» *Zeitenwende-Rede* (екс)бундесканцлера Німеччини Олафа Шольца можна зробити кілька важливих висновків.

Семантика темпоральних конструкцій є ключовою для розуміння того, як мова виражає часові відношення між подіями чи діями. Темпоральність не лише вказує на фізичні параметри часу, але й на глибинні філософські уявлення про послідовність та змінність буття. В роботі проаналізовано семантику 255 темпоральних конструкцій із «Промови часу перемін» та виявлено, що їхні значення не повністю відповідають системі значень темпоральних конструкцій сучасної німецької мови. Семантичні значення темпоральних конструкцій, які описані в роботі, є такі, як одночасність (*Gleichzeitigkeit*), передування (*Vorzeitigkeit*) та слідування (*Nachzeitigkeit*) відносно певного часу-орієнтиру.

В роботі виявлено, що темпоральність в політичному дискурсі реалізується різноманітними граматичними, лексичними та лексико-граматичними засобами, серед яких особливу роль відіграє система темпоральних конструкцій сучасної німецької мови. Значення одночасності та неодночасності відносно до певного часу орієнтиру (час мовлення або інший час) формують концептуальні засади для розпізнавання подій, що відбуваються в одному або різних часових контекстах. Робота аналізує інтерпретацію темпоральних конструкцій у взаємодії з прислівниками часу та без цієї взаємодії. Темпоральні конструкції можуть виражати як означену, так і неозначену темпоральність, що дає можливість передавати різні смислові відтінки, такі як тривалість або пунктуальність дії.

Аналіз темпоральних конструкцій, проведений в роботі, дозволив глибше зрозуміти, як мова відображає сприйняття часу у свідомості мовця, зокрема політика на посаді бундесканцлера.

Дослідження прагматики темпоральних конструкцій в роботі було присвячене аналізу різноманітних прагматичних значень, включаючи емоційну

оцінку, акцент на результаті дії чи її відношення до теперішнього, минулого або майбутнього. Вибір конкретної темпоральної конструкції – Präsens, Präsens Perfekt, Präteritum, Präteritum Perfekt/Plusquamperfekt, Futur і Futur Perfekt – є прагматично мотивованим і впливає на сприйняття висловлювання слухачем, формуючи його уявлення про важливість, завершеність або актуальність описуваної ситуації.

Аналіз прагматичного контексту дозволив пояснити функціональні зсуви у вживанні темпоральних форм, наприклад, розширене використання Präsens Perfekt в усному мовленні не лише для позначення минулої дії, а й для вираження емоційної залученості або актуалізації інформації.

Окрім аналізу семантики та прагматики граматичних маркерів часу (темпоральних конструкцій), важливим є аналіз їх контекстуального використання, яке створює багаторівневу структуру часу в наративі, зокрема наративі політичного дискурсу. Дослідження темпоральних конструкцій показало, що вони відіграють важливу роль у структурі дискурсу, забезпечуючи логічну послідовність та координування подій.

Дослідження, проведене в роботі, показало, що аналіз темпоральних конструкцій у німецькій мові є складним і багатоаспектним процесом, що неможливий без глибокого занурення в їхню контекстуальну залежність. Значення таких часових форм, як Präsens, Präsens Perfekt, Präteritum, Präteritum Perfekt/Plusquamperfekt, Futur і Futur Perfekt не є однозначним, а розкривається лише в межах конкретного комунікативного, прагматичного та дискурсивного середовища. Кожна з цих конструкцій набуває свого повного смислового навантаження лише у взаємодії з різноманітними контекстуальними факторами. В роботі проведено поряд з формально-граматичним аналізом аналіз прагматичного контексту, який охоплює інтенції мовця, комунікативну ситуацію, соціальні ролі учасників спілкування та їхні взаємні очікування. Контекстуальність виступає не просто пасивною основою для інтерпретації темпоральних значень, але й активною когнітивно-прагматичною структурою, що безпосередньо модулює значення темпоральних конструкцій. Вона визначає їхнє смислове навантаження, комунікативну релевантність та стилістичні

особливості в конкретному мовленнєвому акті. Розуміння цієї динамічної взаємодії між граматичною формою (в нашому випадку темпоральною конструкцією) та контекстом є ключовим для адекватного сприйняття комунікативного наміру мовця та глибшого аналізу мовленнєвих стратегій, пов'язаних із використанням темпоральних конструкцій у німецькій мові.

Дослідження аналізу семантики, прагматики та контекстуальності темпоральних конструкцій сучасної німецької мови в політичному дискурсі на основі «Промови часу перемін» *Zeitenwende-Rede* (екс)бундесканцлера Німеччини Олафа Шольца можна вважати вагомим доповненням до існуючих досліджень аспектів політичного дискурсу, зокрема його часового аспекту.